

Zprávy

Dne 12. srpna 1992 zemřel prof. dr. MILOŠ MACHAČ, DrSc., bývalý ředitel Psychologického ústavu UK a vedoucí učitel katedry psychologie FF UK v Praze na přelomu 60. a 70. let.

Jeho nedožitým sedmdesátinám věnujme tichou vzpomínku.

Miloš Machač se narodil 30. 8. 1922 v Lípáněch; v roce 1941 maturoval na reálném gymnasiu. V roce 1949 složil na filosofické fakultě UK rigorosní zkoušky (psychologie—sociologie). V roce 1952—1955 absolvoval v Laboratoři pro výzkum vyšší nervové činnosti interní aspiranturu. Po obhajobě kandidátské práce se stal odborným asistentem na katedře psychologie Vysoké školy pedagogické v Praze. Zde se též v roce 1959 habilitoval. V témže roce přešel na Filosofickou fakultu UK, kde byl v letech 1960—1965 proděkanem pro pedagogickou práci. Od roku 1965 byl pověřen funkcí ředitele Psychologického ústavu UK po zesnulém prof. Doležalovi. Od roku 1967 byl po odchodu prof. Tardyho do ČSAV též vedoucím katedry psychologie FF UK. Po zrušení Psychologického ústavu UK (1972) pracoval na Katedře obecné a pedagogické psychologie FF UK jako vědecký pracovník. V roce 1983 byl přeřazen do Výzkumného ústavu tělovýchovného při Fakultě tělesné výchovy a sportu UK. K 1. říjnu 1989 odešel do důchodu. Profesorem se stal (v rámci rehabilitace) v roce 1990.

Jeho rozsáhlé dílo — 4 monografie a více než 100 studií v češtině i v řadě světových jazyků, bylo dvakrát přerušeno. Po prvé jeho odstraněním z vedoucích funkcí na fakultě začátkem 70. let a po druhé ve chvíli, kdy se zdálo, že se pro něj otvírají nové perspektivy v r. 1990. V prvním případě mohl Machač ve svém díle ještě pokračovat, byť za velmi omezených podmínek, po druhé byly zdravotní překážky příliš silné. Zmíním se zde o jeho díle

vědeckém a pomímám jeho zásluhy o reformu studia psychologie i jeho často velmi odvážné zásahy ve prospěch studentů, kteří se dostávali do konfliktu s mocí v 60. letech.

Machačovo dílo je vzácně jednolitě a koncentruje se na dvě vzájemně související témata: regulace i vyladování vnitřních stavů jedince v zátěžových podmínkách a optimalizace výkonnosti člověka. K jeho prvním pracím patří hledání vývojových cest mentálně hygienických snah, což bylo téma, které koncem 50. let nepatřilo k populárním. Zároveň v té době vyvíjí původní techniku relaxačně aktivačního autoregulačního zásahu, kterou pak v průběhu dalších 30 let neustále zdokonaluje, a to ve spolupráci s Helenou Machačovou a s řadou dalších spolupracovníků.

Obdivuhodná byla Machačova snaha sledovat efekt autogenního zásahu v nejrůznějších fyziologických, biochemických i behaviorálních parametrech. Měl schopnost najít řadu spolupracovníků, s kterými systematicky analysoval získávaná data. Sledoval kožně-galvanické reakce, arteriální tlak, tepovou frekvenci, alfa rytmus EEG, kritickou frekvenci blikání, reakce pupil, katecholaminy v moči, vyvolané EEG odpovědi, jednoduché motorické činnosti a řadu dalších měř. Takto široce koncipovaný srovnávací výzkum umožnil formulovat jak obecnou teorii ovlivňování i ladění vnitřních stavů jedince a jeho výkonnosti, tak i řadu detailně formulovaných pokynů pro nácvik relaxačně aktivační metody. Výcvikem prošly stovky osob — od vedoucích pracovníků přes špičkové sportovce, pacienty s různými somatickými poruchami, až po řady dobrovolníků.

Velkou předností Machačova úsilí bylo neustálé propojování postupně získávaných experimentálních výsledků s jejich převáděním do praxe, a to v první řadě do sportu, kde se zabýval emočními i relaxačními aspekty přípravy sportovce na vrcholný výkon. Mnozí reprezentanti využívali jeho rady a úspěchy se dostavovaly i na nejvyšších kolbištích — na olympijských hrách i světových závodech. Bohužel však vedoucí představitelé sportovních svazů neměli mnohdy dostatek pochopení pro systematickou práci a volili cesty zdánlivě jednodušší, ale mnohem nebezpečnější z hlediska zdravotního i etického.

Relaxačně aktivační metoda (RAM) vyžaduje delší trénink pod vedením odborníka. Jde při ní o postupný nácvik a kombinaci několika operací. V podstatě se skládá ze střídání relaxačních a aktivačních fází, které se několikrát opakují. Navozováním aktivačních fází se Machačova technika liší od tradičních postupů. Relaxací vyvolané duševní uvolnění se při aktivační fázi prudce mění v pocit napětí a následně v kladné citové vzrušení. Opakovaně a s patřičným nadhledem však zdůrazňuje, že se nejedná o náhražku přirozených forem obnovy práce schopnosti a pohody, ale o techniku, která má své oprávnění tehdy, když běžné a automatické postupy selhávají či když zátěž jedince je nepřiměřeně vysoká.

Machačova pozornost se postupně posouvala k experimentálnímu řešení jedné z nejobtížnějších otázek současné psychologie — k problematice stresu a jeho působení na zdravotní stav i na činnost člověka. Na mysli měl neustále otázku, jak pomáhat člověku, aby lépe odolával narůstající psychické zátěži současné civilizace, aby dokázal udržovat emoční rovnováhu, aby nacházel vhodné adaptační mechanismy a nepodléhal maladaptivním reakcím. Ve svých úvahách se blížil koncepci Leviho — stres vzniká tehdy, když stimulace zvyšuje aktivitu organismu rychleji, než ji běžné adaptační mechanismy dokáží snižovat. Systematicky hledá experimentální cesty, jak sledovat návrat emočního i vegetativního výkyvu na výchozí („předstresovou“) úroveň. Právě analýzu tohoto procesu považuje Machač za centrální. Umožňuje učinit si obrázek o velikosti stresu a je východiskem pro podporu zdraví člověka.

Psychický stres definuje jako stav negativní emočně vegetativní tense, vyvolaný reálnou nebo anticipovanou podnětovou situací. Hlavním úkolem prevence je hledat a rozvíjet obranné i adaptační mechanismy — ať již to je spánek, životospráva, pracovní režim, jóga, hypnóza či autoregulační postupy. Cílem všech těchto metod je pomáhat při odstraňování či zmírňování nepříjemných duševních stavů, které vyvolávají negativní emoce, rezignovaný životní postoj či horší výkonnost. Nejde o nahrazení přirozených adaptačních sil jedince, ale o pomocné prostředky. Právě na této koncepci je zřejmá Machačova zdrženlivost i nadhled nad vlastním dílem.

Miloš Machač svým dílem i celoživotním úsilím, mříčím k humanizaci životního prostředí člověka a ke zlepšení adaptačních sil jedince ve stále rychleji se měnící civilizaci, významně přispěl k rozvoji moderní psychologie u nás.

V. Břicháček a redakční rada

Seznam vybraných publikací

Monografie

Harmonizing of Mental States and Performance. UK Praha, 1976, 287 s. (M. Machač a kolektiv).

Duševní hygiena a prevence zátěže. SPN Praha, 1984, 231 s. (spoluautoři H. Machačová, J. Hoskovec).

Emoce a výkonnost. SPN Praha, 1985, 285 s., 1. vydání, 1988 2. vydání (spoluautoři H. Machačová, J. Hoskovec).

Důležité odborné a popularizační práce

K otázce přiblížení psychologického experimentu přirozeným životním situacím člověka. Sborník VŠP v Praze (Pedagogika — Psychologie I), SPN Praha, 1957.

Některé typové zvláštnosti zobecňování podmíněných reflexů podle formy (rytmicity) podnětů. Sborník psychologických prací, Nakl. ČSAV, 1957.

Vývoj a meze duševní hygieny u nás (Souhrn prací II. celostátního psychiatrického sjezdu na téma „Duševní hygiena“), Praha 1960 (spoluautor J. Prokůpek).

Úmyslná regulace silových vztahů mezi reakcemi a motivacemi volní činnosti. Českoslov. psychol. 4, 4, 1960.

Sociálně ekonomické podmínky a duševní hygiena. In: Hygiena duševního života, Malá moderní encyklopedie, Orbis, Praha, 1961.

Některé typové zvláštnosti dominant u člověka. (Příspěvek k otázce individuálních rozdílů vlivu aktuální zaměřenosti na regulaci reakcí člověka.) Rozpravy ČSAV, 71, 8, 1961.

Předstartovní stavy a jejich regulace. Metodický dopis o psychologické přípravě sportovce. ÚV ČSTV, 1, 5, 1964.

Kožně galvanické projevy relaxačně aktivačního autoregulačního zásahu. Českoslov. psychol. 8, 1, 1964.

Relaxačně aktivační autoregulační zásah. Metoda nácviku a psychologická charakteristika. Českoslov. psychol. 8, 2, 1964.

Galvanic skin changes within the course of autoregulative intervention into psychophysiological dynamics. Activ. nerv. super. 6, 1, 1964.

Psychologická autoregulace jako nástroj duševní hygieny. Sborník Hygiena duševního života, Orbis, 1964.

Vliv psychologických autoregulačních operací na změny arteriálního krevního tlaku. Českoslov. psychol. 8, 3, 1964 (spoluautor J. Albrecht).

Kožně galvanické změny v průběhu autoregulačního zásahu do dynamiky psychofyziologického dění. Referát na druhé mezioborové konferenci na téma Fyziologie, patologie a hygiena vyšší nervové činnosti, Luhačovice, říjen 1964.

L'operation autoregulative psychologique comme partie composante de la mise au

- point de la forme du sportiv. In: Atti scientifici del 1. Congresso internazionale di psicologia dello sport, Roma, 1965 (spoluautor M. Vaněk).
- Psychological autoregulative operations as a constituent of the stimulation of sportsman's form. In: F. Antonelli (ed.) *Psicologia dello sport*, Roma 1965.
- The changes of arterial blood pressure in the course of relaxation-activation autoregulation intervention. *Activ. nerv. super.* 7, 2, 1965 (spoluautor J. Albrecht).
- Výkyvy tepové frekvence během relaxačních a aktivačních fází psychologického autoregulačního zásahu. *Českoslov. psychol.* 9, 4, 1965 (spoluautor M. Morávek).
- La méthode d'auto-regulation dans l'entraînement de l'athlète. In: *Colloque sur la preparation psycho-somatique de l'athlète*. Barcelone, 1965 (spoluautor M. Vaněk).
- O současné situaci a perspektivách psychologie práce v našem národním hospodářství. *Psychologie v ekonomické praxi* 1—2, 1966 (spoluautoři O. Matoušek, J. Růžička).
- Volní příprava a výkon sportovce. In: II. sborník vědecké rady ÚV ČSTV, 1966.
- Psychologická věda na prahu nové etapy rozvoje našeho hospodářství. *Českoslov. psychol.* 10, 5, 1966.
- Pracovní motivace. In: *Psychologie v systému práce s lidmi*, Práce 1966.
- Některé poznatky o využívání psychologie v britské ekonomice. *Psychologie v ekonomické praxi* 1, 1967.
- Psychické stavy a psychické vztahy. In: *K problematice psychologie osobnosti* (ed. V. Tardy). Academia, Praha 1967.
- Změny kožních potenciálů během procesu vyladování psychofyziologického stavu. *Českoslov. psychol.* 11, 2, 1967 (spoluautor M. Morávek).
- Frekvenční změny alfa rytmu při psychologických manipulacích s aktivační úrovní. *Českoslov. psychol.* 11, 5, 1967 (spoluautor M. Morávek).
- Kritická frekvence splývání při úmyslných manipulacích s aktivační úrovní. *Českoslov. psychol.* 12, 2, 1968.
- Reakce pupil na psychogenní (autoregulační) změny aktivační úrovně. *Českoslov. psychol.* 12, 3, 1968.
- Vliv psychologického autoregulačního zásahu a Dexfenmetrazinu na výkon ve škrtačím testu. *Českoslov. psychol.* 12, 4, 1968.
- Analýza některých vnitřních proměnných při výzkumu regulace chování člověka. *Českoslov. psychol.* 12, 5, 1968 (spoluautor V. Břicháček).
- Pojetí a význam pracovní motivace. In: Machač a kol., *Člověk v podniku*. Institut řízení a ČTK Praha 1968.
- Řízení — psychická zátěž a únava. In: M. Machač a kol.: *Člověk v podniku*. Institut řízení a ČTK, Praha 1968.
- Vasomotorická komponenta úmyslných autoregulačních operací relaxačně aktivační metody. *Activ. nerv. super.* 11, 1, 1969.
- The influence of the relaxation-activation autoregulative intervention on the urinary output of catecholamine. *Activ. nerv. super.* 11, 1, 1969.
- Reprodukce rytmického pohybu po autoregulačním zásahu. *Českoslov. psychol.* 13, 4, 1969.
- Vyvolané EEG odpovědi na světelný podnět v autoregulačních pokusech. *Českoslov. psychol.* 13, 3, 1969 (spoluautoři I. Krekule, T. Radil-Weiss).
- The influence of the relaxation-activation autoregulative intervention on the simultaneous performance of mental and motor activity. *Studia psychologica* 11, 3, 1969.
- Vliv relaxačně aktivační autoregulační metody na posuv katecholaminů v moči. *Aktiv. nerv. super.* 11, 1, 1969.
- Změny psychického stavu 2 a 24 hodiny po relaxačně aktivačním autoregulačním zásahu. *Čs. psychol.* 13, 5, 1969 (spoluautorka O. Hampejzová).
- Vnitřní faktory pracovní úspěšnosti. *Podniková organizace* 7—8, 1970.
- Razvitije i sovremennoje sostojanije psihologii truda v ČSSR. *Voprosy psihologii* XVII, 1, 1971.
- Vliv alkoholu na experimentálně modelovanou činnost řidiče. *Psych. v ekon. praxi* 1, 1971 (spoluautoři M. Břicháček, V. Břicháček, M. Burešová).
- Psychická zátěž, únava a zotavení. *Psychologie v ekonomické praxi* 6, 2, 1971.
- Věda, člověk, racionalizace. *Univerzitní zprávy* č. 10, 1971.
- Matematické zpracování vyvolaných EEG odpovědi na světelný podnět v autoregulačních pokusech. *Čs. psychol.* 16, 1, 1972 (spoluautoři V. Božkov, T. Radil-Weiss).
- K voprosu o standartizacii nekotorych vnutrennih istočnikov fluktuacii reakcii. *Vopr. psihologii*, 4, 1973.
- Některé metody a výsledky sledování psychické zátěže v laboratorních a přirozených podmínkách. In: *Zátěž pracovními podmínkami a možnosti jejího hodnocení*, ČKVR 1973 (spoluautoři H. Machačová, M. Břicháček).
- K otázce kritérií vzniku psychické zátěže a jejího měření. In: *Zátěž pracovními podmínkami a možnosti jejího hodnocení*, ČKVR 1973 (spoluautoři H. Machačová, M. Břicháček).
- Objektivizace a kontrola aktivační hladiny. In: J. Daniel a kol.: *Psychologická analýza činnosti operátora*. Veda, vyd. SAV, Bratislava, 1975.
- Pokus o objektivizaci zátěže v průmyslové praxi. *Psychologie v ekonomické praxi*, 10, 2, 1975 (spoluautoři H. Machačová, A. Fraňková).
- Emotional tension and projective decision. Referát na CIANS, červenec 1975 (spolu-

autoři V. Břicháček, H. Machačová).
Přirozené způsoby a umělé metody optimalizace psychofyziologického stavu. Sborník VR ČSTV, Praha, 1976.
Objektivizace aktuálních psychických stavů ve sportu. Referát na mezinárodním sympoziu Aktuální psychické stavy ve sportu, Praha, říjen 1976.
Vzorce chování při negativním napětí. Teor. a praxe těl. vých. 25, 1977 (spoluautor H. Machačová).
Aktuálněji psychičeskije sostojanija v sporte. Olympia, Praha, 1977.
Prevence duševní zátěže a racionalizace odpočinku. VTS Praha, 1977.
Nácvik relaxačně aktivační metody (RAM) a biofeedback. In: Sborník IV. světového kongresu ISSP Praha, Olympia 1977.
Spolehlivost výkonu sportovce a psychická zátěž. In: Sborník IV. světového kongresu ISSP, Olympia Praha, 1977 (spoluautor H. Machačová).
Tvůrčí výkonnost a psychická kondice. Film a tel. Barrandov, Praha 1978.
Velký závod a možnosti vyladování psychické kondice. Teor. a praxe těl. vých. 3, 1979.
Jednotlivé typy hypnosuggestivních regulačních zásahů u sportovců. Teor. a praxe těl. vých. 9, 1979.
Využití hypnózy ve vrcholovém sportu. Teor. a praxe těl. vých. 10, 1979.
Možnosti hypnosuggestivní korekce psychických stavů ve vrcholovém sportu. Teor. a praxe těl. vých. 9, 1979.
Možnosti optimalizace emočních stavů a sportovních výkonů. Čs. psychol. 24, 5, 1980.
Tvůrčí výkonnost a psychická kondice. In: Na pomoc tvořivému splnění 7. pětiletky, vyd. ČS VTS Praha, 1981.
K některým otázkám psychologické péče o čs. reprezentanty XXII. OH v Moskvě. Čs. psychol. 25, 1981.
Celenapravlennoje formirovanije aktuálnogo psihofiziologičeskogo sostojanija sportsmena s ispolzovanijem metodov samoreguljacii. In: Stress i trevoga v sporte (ed. J. L. Chanin), Moskva, Fizkultura i sport, 1983.
Psihyčny stres i njebove posledice za človekogo storilnost. Anthropos (Ljubljana) 1—2, 1983 (spoluautor H. Machačová).
Psychoregulační korekce krevního tlaku u esenciálních hypertoniků. Čas. Lék. čes. 123, 47, 1984 (spoluautor M. Machačová).
Nekotorije metodičeskije aspekty ispolzovanija relaksacionno aktivacionnyh vozdejsťvij v podgotovke sportsmenov k bošomu sorevnovaniju. In: Sbornik rabot meždunarodnogo kollokviuma, Praga 4. — 6. ijunja 1984 (ed. V. Hošek), Praga, izd. Naučnyj sovet čechoslov. sojuza fizič. kul'tury i sporta, 1985.
Possibilities of psychological manipulation of emotional sphere. World Congress in Sport psychology. Kodaň, 1985.

Metodické poznámky k pojmu stres. Fyziologické dny 6.—8. 2. 1985.
Some methodological aspects of using Relaxation Activation Intervention in training for an important contest. Biology in sport (Warszawa), 2, 1, 1985.
Psychologické determinanty efektivnosti tréninku. In: V. Hošek (ed.): Motivace sportovního tréninku, UK Praha, 1985.
Pokyny pro nácvik relaxačně aktivační metody. Praha VMO ÚV ČSTV, 1986.
Psychofyziologická podstata psychického stresu. Praha, sborník ÚV Svazarmu 1, 1986.
Zavedení psychoregulačních prostředků do předstartovní přípravy vrcholových sportovců. Praha, zpravodaj ÚV Svazarmu 8, 1986.
Psychohygienické efekty tělesných cvičení a psychologická problematika sebezpřípravy sportovce. ČSTV, Praha, 1986 (spoluautoři V. Hošek, M. Machačová).
Některé emoční aspekty přípravy sportovce na vrcholný výkon a jejich kontrola. Praha, sborník ČSTV, 1986 (spoluautor H. Machačová).
Psychoregulační možnosti prevence stresu. In: Sympos. IHE Psychologické a fyziologické problémy psychické pracovní zátěže, Praha, 1987.
Zavedení psychoregulačních prostředků do předstartovní přípravy vrcholových sportovců. Teor. a praxe těl. vých. 35, 2, 1987.
Fructification of anxiety and its autoregulative control. In Spielberger (ed.): Sborník FEPSAC, 1987.
Některé emoční aspekty přípravy sportovce na vrcholný výkon a jejich kontrola. Sborník VR ÚV ČSTV, Olympia, Praha, 1987.
Changes in cortisol level in saliva following relaxation activation autoregulative intervention. Activ. nerv. super. 29, 3, 1987 (spoluautoři H. Machačová, L. Stárka, R. Hampl).
Úzkost, její kontrola a sportovní výkon. Praha, VR ÚV ČSTV, 1987.
Personality, stability and competition stress, Congress FEPSAC, Blankenburg, 1987.
Psychologický aspekt únavy a regenerace výkonnosti. Teor. a praxe těl. vých. 36, 12, 1988.
Fructification of anxiety and its autoregulative control in sports. In: D. Hackfort and C. D. Spielberger: Anxiety in sports. New York, Washington, Philadelphia, London, Hemisphere Publishing Corporation, 1989.
Vyladovací a preventivní efekty relaxačně aktivační psychoregulační metody. Čs. psychol. 33, 2, 1989 (spoluautor M. Machačová).
Význam duševní hygieny pro sportovce. In: Machač M. a kol.: Výkonnost a regenerace výkonových dispozic. Olympia, Praha, v tisku.
Schultzův autogenní trénink — možnosti a problémy aplikace ve sportu. In: Machač

M. a kol.: Výkonnost a regenerace výkonových dispozic, Praha, v tisku.

Možnosti využití hypnosugesce pro potřeby regenerace sil. In: Machač M. a kol.: Výkonnost a regenerace výkonových dispozic, Praha, v tisku.

OSOBNÍ VZPOMÍNKA NA PROF. MILOŠE MACHAČE

Psycholog dr. Miloš Machač převzal vedení Psychologického ústavu FF UK v Praze počátkem roku 1965 po úmrtí prof. Jana Doležala. Když do ústavu jako ředitel nastoupil, viděl jsem ho vůbec poprvé. Tehdy docent, ne o mnoho starší než my ostatní pracovníci ústavu. Okamžitě pochopil situaci a možnosti svého nového pracoviště. Od počátku, a postupně stále více, jsem oceňoval jeho houževnatost a píli. Přitom nenápadný, nikdy nezvedl hlas, nikdy přímo nenařizoval. Dovedl mistrně delegovat pravomoc. Právě proto se tehdy pod jeho vedením udělalo mnoho práce.

Brzy jsem také poznal, že si svých spolupracovníků váží, že se nevtíravě zajímá o jejich život i jejich problémy a těžkosti. Zajímal se o naše platy a úřední omezení v platových možnostech nám vynahrazoval nabídkou publikační činnosti a finančně výhodných přednášek. Byl zavalen prací, stále vidím jeho hustě popsaný tlustý diář, přesto jsme za ním mohli kdykoliv přijít s problémem nejen pracovním, ale i osobním. To se posadil, míval jsem dojem, že relaxuje, jakoby neúčastně naslouchal, ale co poradil, mělo význam. Co slíbil, to splnil. Opakovaně se nejen mne tázal: „Jak žijete? Jak se daří vaší rodině?“ Nebylo to pouhé profesionální chování, měl skutečný zájem.

Období 1965 až 1973, kdy jsem měl možnost s Milošem Machačem přímo spolupracovat, nebylo na filosofické fakultě UK v Praze vůbec snadné. Politický tlak s nejistotou a stálou opatrností na každé slovo vystřídal na krátkou dobu euforie Pražského jara 1968, aby pak, po vstupu cizích vojsk, došlo na fakultě k období, které možno bez rozpaků nazvat situací kruté nejistoty a strachu. To již byl Psychologický ústav spojen s katedrou psychologie a v čele stál náš Machač. Vedl si tehdy skvěle. Všechny nás povzbuzoval svou rozvahou, klidným optimismem, odvahou a neutuchajícím pracovním elánem. A chránil nás, ale i naše studenty, před drobnými i závažnějšími útoky ze strany nových politických vládců fakulty. Musel na nás opakovaně vypracovávat kádrová hodnocení. Měl však odvalu říci nám: „Každý si to napíše sám, já to jen podle potřeby upravím ve váš prospěch a odevzdám.“ V nejtěžších dobách po roce 1968 zorganizoval dvě několikadenní a nezapomenutelné pracovní porady katedry mimo Prahu

v Krkonoších. To vůbec nebyl rekreační odpočinek, ale tvrdá práce od rána do pozdního odpoledne, ale při naprosté svobodě myšlení, mluvení a rozhodování. Byly to svobodné dny, ač všude kolem byla okupační vojska. Takový byl tehdy Miloš Machač. Řada kolegů si snad i myslela, že se po srpnových událostech v roce 1968 změnil, že předtím by snad ani neměl tolik tolerance a politické odvahy. Já však poznal jeho lidskost a politickou odvalu ještě před rokem 1968. Přesvědčila mne tehdy událost, kterou zde závěrem uvedu.

Od roku 1964 pracovala v ústavu jako laborantka dcera Čestmíra Císaře, tehdy politického pracovníka vyšší úrovně. Byl ministrem. Radka Císařová, vytáhlá, krátké tmavé vlasy, nijak nápadná. Téměř nikdo z nás o ní moc nevěděl. Jen to, že nebyla přijata ke studiu psychologie, ač Císařová. Pamatuji si přesně na to první květnové pondělí 1965. Předtím v sobotu byl Svátek práce, v jehož předvečer byla při studentské demonstraci zadržena i Císařová. To jsem ovšem ani netušil, když na mém pracovním stole zazvonil telefon: „Machač, mohli byste přijít ke mně? Ale hned, soudruhu!“ Toto oslovení mne zarazilo, nikdy mi tak dosud neřekl. Dostí nejistě jsem vešel do jeho pracovny, soudruhování pokračovalo, byl jsem představen dvěma pány s tím, že jsou od StB, a že já, jako úsekový důvěrník ROH (každým rokem to dělal někdo jiný a nikdo to nikdy nechtěl vzít) znám prý dokonale všechny pracovníky ústavu. Ředitel mi stručně vysvětlil, oč jde, a pak kladl otázky. Nic jsem o té dívce nevěděl, ale jeho otázky byly tak návodné, že bylo možno domýšlet a „s jistotou“ odpovídat. Nakonec, když jsem odpovídal na několik otázek těch dvou soudruhů, řekl: „Já už jsem vám svůj názor řekl, teď jste to slyšeli od našeho důvěryhodného pracovníka. Nejlépe uděláte, když ji okamžitě propustíte. Mohly by z toho vzniknout velké nepříjemnosti i pro vás. Ona nemá protistátní smýšlení a úmysly. My to tady bezpečně víme. A ať přijde rovnou sem, za mnou. Já to s ní vyřídím.“ Podal mi ruku a já odešel jako ve snách. Asi za dvě hodiny se naše laborantka vrátila na pracoviště. Ještě téhož odpoledne jsem se s M. Machačem potkal v ústavní knihovně. Nic neřekl, jen se na mne trochu šibalsky, ale krásně přátelsky usmál. Ani později nepadlo o celé věci mezi námi jediné slovo. (O zadržení R. Císařové se zmiňuje Z. Mlynář v knize Mráz přichází z Kremli na str. 120.)

Vzpomínám a za lidský přístup, důvěru a příklad Vám, Miloši, děkuji.

O. Šandera